

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากอดีตนับตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นมาประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติมีมูลค่าเฉลี่ยสูงขึ้นเป็นทวีคูณ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม ราคาสินค้าเกษตรที่ปรับตัวสูงขึ้น และการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบกับการลงทุนของภาคเอกชนได้เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลายประการ อย่างไรก็ตามการขยายตัวทางกิจกรรมการลงทุน และการก่อสร้างส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ตลอดจนการติดต่อกับนานาชาติ ทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองโตเดี่ยวที่มีอิทธิพลมากขึ้น

ในการกระจุกตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทำให้กรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑลเป็นแหล่งงานและมีการจ้างงานสูงกว่าภูมิภาคอื่น การอพยพเข้าของแรงงานจึงมีมากขึ้นเป็นลำดับ มีการขยายตัวของชุมชนและการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็ว โดยมีการพัฒนาไปตามแนวยาวของเส้นทางคมนาคมสายหลัก ก่อให้เกิดปัญหาในการวางระบบโครงข่ายบริการพื้นฐานให้เป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ เกิดความแออัดของการพัฒนา และปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ

สำหรับพื้นที่ศึกษาดังอยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในปริมณฑลที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครอย่างสูง โดยการขยายตัวของเมืองจะเป็นไปตามแนวเส้นทางคมนาคมสายหลักเช่น ถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมจากกรุงเทพมหานครไปสู่ภาคอื่น ๆ และการขยายตัวเริ่มที่จะเข้าสู่พื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เท่าที่ผ่านมาพื้นที่ดังกล่าวมีการขยายตัวของประชากร และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสูง เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม สถานการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ และโดยเฉพาะการขยายตัวของโครงการบ้านพักอาศัยหลายแห่ง ซึ่งการขยายตัวของกิจกรรมเหล่านี้ได้ขยายตัวเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมดั้งเดิมที่เหลืออยู่ นอกจากนี้พื้นที่บางส่วนเป็นเขตควบคุมมลพิษซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศเพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งผลิตน้ำดิบเพื่อการประปาที่สำคัญอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันพื้นที่ศึกษามีปัญหาความขัดแย้งของการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ในอนาคตได้

ในอนาคตได้มีโครงการพัฒนาของภาครัฐหลายโครงการที่เข้าสู่พื้นที่ได้แก่ โครงการศูนย์กีฬาเอเชียนเกมส์ที่ธรรมศาสตร์-รังสิต และโครงการคมนาคมขนาดใหญ่เช่น ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่ง

ตะวันออก ทางด่วนยกระดับบนถนนวิภาวดีรังสิต(ดอนเมืองโทลล์เวย์) สถานีขนส่งสินค้าชานเมืองที่คลองหลวง ทางด่วนสายปากเกร็ด-บางปะอิน โครงการทางด่วนสายรามอินทรา-ถนนวงแหวนรอบนอก โครงการระบบขนส่งทางรถไฟและถนนยกระดับ (BERST) ถนนคร่อมคลองประปา การขยายรถไฟรางคู่ เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา การขยายตัว และมีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวมากยิ่งขึ้น และเนื่องจากการวางแผนการใช้ที่ดินในอดีตของพื้นที่ศึกษาได้แก่ ผังเมืองรวมปทุมธานี ผังเมืองรวมชุมชนประชาธิปไตย-คลองหลวง ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มี การวางแผนครอบคลุมถึงโครงการดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินที่ชัดเจน ทันต่อสถานการณ์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการวางแผนการใช้ที่ดิน
- 2) เพื่อศึกษาโครงการพัฒนาขนาดใหญ่และผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน และการขยายตัวของเมือง โดยเฉพาะการก่อตั้งศูนย์กีฬาเอเชียนเกมส์ธรรมศาสตร์-รังสิต และการสร้างระบบการคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่
- 3) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ และแนวโน้มการใช้ที่ดินในอนาคตของพื้นที่ศึกษา
- 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดิน และมาตรการในทางปฏิบัติเพื่อรองรับการขยายตัวของพื้นที่ศึกษาในอนาคต

1.3 ขอบเขตและพื้นที่ดำเนินการศึกษา

การศึกษาโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่จังหวัดปทุมธานีครั้งนี้โครงการขนาดใหญ่ดังกล่าวหมายถึง โครงการพัฒนาที่ไม่เพียงแต่มีลักษณะโครงสร้างด้านกายภาพขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมพื้นที่ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่โดยรอบเท่านั้นแต่จะมีส่วนให้มีผู้ใช้ประโยชน์โดยประชาชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้ไม่ใช่เฉพาะประชาชนในพื้นที่เท่านั้นแต่เป็นประชาชนโดยทั่วไป โดยโครงการเหล่านี้จะเป็นตัวดึงดูดคนเข้าสู่พื้นที่ตลอดจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของเมืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร ตลอดจนทางด้านกายภาพ สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่เป็นผลทั้งทางบวกและทางด้านลบ ซึ่งโครงการพัฒนาในพื้นที่ที่ศึกษาให้ความสำคัญทั้งกับโครงการของภาครัฐและเอกชน โดยสามารถแบ่งเป็น 2 ด้านคือ โครงการด้านการคมนาคมขนส่งอันได้แก่ ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก ทางด่วนยกระดับบนถนนวิภาวดีรังสิต(ดอนเมืองโทลล์เวย์) โครงการถนนคร่อมคลองประปา

โครงการสถานีขนส่งสินค้าขานเมือง (Truck Terminals) รับผิดชอบโดยกรมทางหลวง ทางด่วนสายปากเกร็ด-บางปะอิน ทางด่วนสายรามอินทรา-ถนนวงแหวน รับผิดชอบโดยการทางพิเศษแห่งประเทศไทย โครงการระบบขนส่งทางรถไฟและถนนยกระดับ (BERTS) รับผิดชอบโดยการรถไฟแห่งประเทศไทย เป็นต้น และโครงการอื่น ๆ ได้แก่ โครงการศูนย์กีฬาเอเชียนเกมส์ที่ธรรมศาสตร์-รังสิต โครงการห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ของเอกชน เป็นต้น ซึ่งโครงการดังกล่าวล้วนมีผลต่อพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง

สำหรับที่ตั้งของพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดปทุมธานีได้แก่ พื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงแนวถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออกซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ต.บางกะดี ต.บางพูด ต.บางพูน ต.บ้านกระแซง ต.บ้านกลาง ต.บ้านใหม่ ต.สวนพริกไทย และ ต.หลักหก ในอำเภอเมืองปทุมธานี ต.เชียงรากใหญ่ ต.เชียงรากน้อย ต.บ้านจั่น และ ต.บ้านปทุม ของอำเภอสสามโคก ต.คลองหนึ่ง ต.คลองสอง ต.คลองสาม และ ต.คลองสี่ ในอำเภอกองหลวง ต.ประชาธิปไตย และ ต.บึงยี่โถ ในอำเภอธัญบุรี ต.คูคต และ ต.ลาดสวาย ในอำเภอลำลูกกา ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 366.148 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและภาคกลางตอนบน มีเส้นทางคมนาคมสายหลักพาดผ่านพื้นที่คือ ถนนพหลโยธิน เป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันซึ่งแสดงออกมาในรูปการใช้ที่ดิน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสูง และในอนาคตโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐจะเข้าสู่พื้นที่ส่งผลให้พื้นที่ศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมากกับชุมชนใกล้เคียงโดยรอบ รวมถึงชุมชนเมืองอื่น ๆ ในระดับภาคและพื้นที่ต่อเนื่อง

1.4 วิธีการศึกษา

- 1) ศึกษาสภาพพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และโครงการพัฒนาตลอดจนแผนงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสำรวจในพื้นที่
- 2) จากข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ คาดการณ์ผลกระทบตามแนวทฤษฎี โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่แล้วนำเสนอในรูปของตาราง กราฟ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ
- 3) กำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตรวมถึงมาตรการในทางปฏิบัติเพื่อการรองรับการขยายตัวของพื้นที่ศึกษาในอนาคต

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าได้รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชนหลายหน่วยงานด้วยกันดังนี้

- 1) หน่วยงานส่วนกลางและรัฐวิสาหกิจ ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้
 - สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- กรมทางหลวง
 - กรมการขนส่งทางบก
 - การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
 - การรถไฟแห่งประเทศไทย
 - กรมการปกครอง
 - กรมการผังเมือง
 - สำนักงานสถิติแห่งชาติ
 - สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
 - กรมควบคุมมลพิษ
 - กรมพัฒนาที่ดิน
 - กรมโรงงานอุตสาหกรรม
- เป็นต้น

2) หน่วยงานในส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- สำนักงานจังหวัดปทุมธานี
 - สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปทุมธานี
 - สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี
 - แขวงการทางจังหวัดปทุมธานี
- เป็นต้น

3) เอกสาร หนังสือ บทความ สิ่งตีพิมพ์จากห้องสมุดต่าง ๆ

4) ข้อมูลภาคสนาม ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ศึกษาในจังหวัดปทุมธานี และสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากการสังเกตพร้อมทั้งการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากประชาชน และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงข้อเท็จจริงของพื้นที่ศึกษาตลอดจนโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่
- 2) ทราบถึงผลกระทบของโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่จะส่งผลทางด้านต่าง ๆ ในพื้นที่

- 3) ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนา ตลอดจนเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารที่มีอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งจะเป็นไปอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพการเติบโตของพื้นที่ในอนาคต
- 4) ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์สำหรับการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเดียวกันในอนาคต